

Lieta C-124/20

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums

2020. gada 5. marts

Iesniedzējtiesa:

Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Vācija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2020. gada 2. marts

Prasītāja:

Bank Melli Iran, atbilstoši Irānas tiesību aktiem dibināta akciju sabiedrība

Atbildētāja:

Telekom Deutschland GmbH

Hanseatisches Oberlandesgericht [Hanzas Augstākā tiesa]

[..]

L ē m u m s

Lietā

BANK MELLI IRAN, atbilstoši Irānas tiesību aktiem dibināta akciju sabiedrība, [..] Hamburga

–prasītāja, apelācijas sūdzības iesniedzēja un atbildētāja apelācijas tiesvedībā–

[..]

pret

Telekom Deutschland GmbH, [..] Bonna

–atbildētāja, atbildētāja apelācijas tiesvedībā un apelācijas sūdzības
iesniedzēja–

[..]

[..] *Hanseatisches Oberlandesgericht* – 11. *Zivilsenat* [11. Civillietu senāts] – 2020. gada 2. martā nolēmj:

I. Apturēt tiesvedību.

II. Uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 2271/96 (1996. gada 22. novembris), ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām (OV L 309, 1996. gada 29. novembris, 1. lpp.), kas grozīta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2018/1100 (2018. gada 6. jūnijs) (OV L 199 I, 2018. gada 7. augusts, 1. lpp.), 5. panta pirmās daļas interpretāciju: **[oriģ. 2. lpp]**

- 1) Vai Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmo daļu piemēro tikai tad, ja attiecībā uz aktīvu ES saimnieciskās darbības subjektu šīs regulas 11. panta izpratnē Amerikas Savienotās valstis tieši vai netieši ir izdevušas administratīvus vai tiesas rīkojumus, vai arī, lai to piemērotu, ir pietiekami, ka ES saimnieciskās darbības subjekta darbība arī bez šādiem rīkojumiem ir vērsta uz to, lai ievērotu sekundāras sankcijas?
- 2) Gadījumā, ja Tiesa uz pirmo jautājumu atbild otrās alternatīvas izpratnē, vai Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmā daļa liedz valsts tiesību aktus interpretēt tādējādi, ka personai, kura izbeidz līgumu, ir iespējams arī attiecīgi izbeigt ilgtermiņa līgumsaistības ar līgumpartneri, kuru ASV *Office of Foreign Assets Control* (Ārvalstu ieguldījumu kontroles birojs, turpmāk tekstā – “OFAC”) ir iekļāvis *Specially-Designated-Nationals* (īpaši apzīmētas personas, turpmāk tekstā – “SDN”) sarakstā – un tādējādi arī izbeigt līgumu, lai ievērotu ASV noteiktās sankcijas –, nenorādot pamatojumu līguma izbeigšanai un nepastāvot vajadzībai civilprocesā norādīt un pierādīt, ka līguma izbeigšanas pamatojums katrā ziņā nav ASV noteikto sankciju izpilde?
- 3) Gadījumā, ja Tiesa uz otro jautājumu atbild apstiprinoši, vai līguma izbeigšana ar iepriekšēju paziņojumu, kas ir pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai, obligāti ir jāuzskata par spēkā neesošu, vai arī regulas mērķis ir sasniegts arī ar citām sankcijām, piemēram, uzliekot naudas sodu?
- 4) Gadījumā, ja Tiesa uz trešo jautājumu atbild pirmās alternatīvas izpratnē, vai tā tas atbilstoši Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 16. un 52. pantam, no vienas puses, un Regulas Nr. 2271/96 5. panta

otrajā daļā paredzētajai iespējai piešķirt izņēmumus, no otras puses, ir arī tad, ja ES saimnieciskās darbības subjektam, saglabājot darījuma attiecības ar sarakstā iekļauto līgumpartneri, draud būtiski ekonomiskie zaudējumi ASV tirgū (konkrēti – 50 % no sabiedrību grupas apgrozījuma)?

Pamatojums:

Prasītāja ir Irānas banka, dibināta atbilstoši Irānas tiesību aktiem, kurai Vācijā ir filiāle ar galveno biroju Hamburgā, kurā ir nodarbināti 36 darbinieki. Prasītājas pamatdarbība ir ārējās tirdzniecības īstenošana ar Irānu. **[oriģ. 3. lpp.]**

Atbildētāja ir *Deutsche Telekom AG* meitasuzņēmums un viens no lielākajiem Vācijas telekomunikāciju pakalpojumu uzņēmumiem, kura galvenais birojs atrodas Bonnā. Sabiedrību grupa visā pasaulē nodarbina vairāk nekā 270 000 darbinieku, no tiem vairāk nekā 50 000 – ASV, kur tiek sasniegti apm. 50 % no apgrozījuma.

Puses ir noslēgušas pamatlīgumu, kas prasītājai ļauj visus tās uzņēmuma pieslēgumus dažādās vietās Vācijā apvienot vienā līgumā. Šo līgumattiecību kontekstā prasītāja ir pasūtījusi atbildētājai vairākus produktus, kurus atbildētāja tad arī ir nodrošinājusi un par tiem izrakstījusi rēķinu. Šie līgumi ir prasītājas iekšējās un ārējās komunikāciju infrastruktūras Vācijā ekskluzīvs pamats. Bez atbildētājas sniedzamajiem pakalpojumiem prasītājai – katrā ziņā pašlaik – nav iespējams veikt darījumus, izmantojot savu Vācijas filiāli.

Atbildētājas ikmēneša apgrozījums, ko tā gūst no prasītājas, ir nedaudz vairāk par 2000,00 EUR. Prasītāja vienmēr noteiktajā termiņā un pilnībā izpildīja savas maksājumu saistības pret atbildētāju.

Pēc tam, kad ASV 2018. gadā izbeidza 2015. gada 14. jūlija nolīgumu ar Irānu (*Joint Comprehensive Plan of Action* [Kopīgais visaptverošais rīcības plāns], turpmāk tekstā – “*JCPA*”) un tādējādi atkal stājās spēkā sākotnējās sankcijas (*Iran Transactions and Sanctions Regulations* [Noteikumi par darījumiem ar un sankcijām pret Irānu], turpmāk tekstā – “*ITSR*”), prasītāja tika iekļauta *OFAC* (*Office of Foreign Assets Control*) sankciju sarakstā (*Specially Designated Nationals and Blocked Person List* [Īpaši apzīmētu vai bloķētu personu saraksts], turpmāk tekstā – “*SDN*”). Daļa no sankciju režīma ir tā sauktās sekundārās sankcijas (*secondary sanctions*), kas personām, kas nav ASV valstspiederīgie, aizliedz veikt jebkādu darījumus ar attiecīgajā sarakstā iekļautām Irānas personām un uzņēmumiem.

Ar 2018. gada 5. novembri stājās spēkā jaunas ASV sankcijas pret Irānu, kuras primāri bija vērstas pret finanšu, banku un naftas nozarēm. Tās attiecas arī uz prasītāju un tādēļ ar 2018. gada 12. novembri tā tika atslēgta no *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* (Vispasaules Starpbanku finanšu telekomunikāciju sabiedrība, turpmāk tekstā – “*SWIFT*”), kooperatīva atbilstoši Beļģijas tiesību aktiem, telekomunikāciju tīkla.

Ar 2018. gada 16. novembra vēstuli atbildētāja nekavējoties izbeidza visus līgumus [...]. Tajā pašā datumā atbildētāja līdzīgas vēstules par līgumu izbeigšanu nosūtīja vēl vismaz četriem klientiem, kuriem bija saistība ar Irānu un kuru galvenais birojs atradās Vācijā. **[oriģ. 4. lpp.]**

Visiem uzņēmumiem ir kopīgs tas, ka tie arī ir iekļauti ASV izveidotajā SDN sarakstā. Kopumā atbildētāja izbeidza līgumus ar desmit uzņēmumiem, kuriem bija saistība ar Irānu.

Prasītājas ierosinātā pagaidu noregulējuma tiesvedībā *Landgericht Hamburg* [Hamburgas apgabaltiesa] ar 2018. gada 28. novembra spriedumu [...] izdeva pagaidu rīkojumu, ar kuru tā noteica atbildētājam pildīt spēkā esošos līgumus līdz brīdim, kad beidzas parastais paziņošanas termiņš. [...]

Ar 2018. gada 11. decembra vēstuli [...] atbildētāja vēlreiz paziņoja par līguma izbeigšanu. Šajā vēstulē izvilkuma veidā bija noteikts:

“[...] ar 16.11.2018. vēstuli mēs nekavējoties izbeidzām sniegt tālāk minētos pakalpojumus. Piesardzības dēļ mēs turklāt ar šo pienācīgi izbeidzam tos sniegt tuvākajā iespējamā termiņā.”

Dažiem līgumiem parastais paziņošanas termiņš beidzās jau 2019. gada 25. janvārī, 2019. gada 10. februārī, 2019. gada 13. martā, 2019. gada 10. un 25. septembrī, kā arī 2020. gada 30. janvārī. Pārējie līgumi turpinās vēl līdz 2020. gada 22. augustam vai attiecīgi 2021. gada 7. janvārim.

Prasītāja pirmajā instancē lūdza atbildētājam noteikt pienākumu saglabāt pieslēgtas visas līgumā atrunātās līnijas.

Landgericht atbildētājam noteica pienākumu pildīt līgumus līdz brīdim, kad beidzas attiecīgais parastais paziņošanas termiņš, un pārējā daļā prasību noraidīja. Tā atbildētājas strīdīgo līgumu izbeigšanu ar iepriekšēju paziņojumu uzskatīja par spēkā esošu. Tā it īpaši neesot pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. pantam.

Prasītāja par šī sprieduma daļu, ar kuru prasība tika noraidīta, ir iesniegusi apelācijas sūdzību. Tā joprojām uzskata, ka atbildētājas iniciētā līgumu izbeigšana ar iepriekšēju paziņojumu esot pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. pantam un tādēļ neesot spēkā.

Pēc *Landgericht* sprieduma pasludināšanas atbildētāja vienu no strīdīgajām līnijām ir atslēgusi 2019. gada 10. februārī, pamatojoties uz parastā paziņošanas termiņa beigām. Visas pārējās līnijas pašlaik vēl darbojas. **[oriģ. 5. lpp.]**

II.

Noēmums tiesvedībā ir atkarīgs no Padomes Regulas (EK) Nr. 2271/96 (1996. gada 22. novembris), ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu

tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām (OV L 309, 1996. gada 29. novembris, 1. lpp.), kas grozīta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2018/1100 (2018. gada 6. jūnijs) (OV L 199, 2018. gada 7. augusts, 1. lpp.), 5. panta pirmās daļas interpretācijas. Tādēļ pirms prasītājas apelācijas sūdzības izspriešanas ir jāaptur tiesvedība un saskaņā ar LESD 267. panta pirmās daļas b) punktu un trešo daļu ir jālūdz Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāls nolēmums.

Pusēm ir domstarpības par 2018. gada 11. decembra līguma izbeigšanas ar iepriekšēju paziņojumu [...], ar ko atbildētāja vēlējās izbeigt savas darījumu attiecības ar prasītāju, spēkā esamību. Tiesības ar iepriekšēju paziņojumu izbeigt līgumus, kuriem ir piemērojamas Vācijas tiesību normas, skaidri izriet no atbildētājas Vispārīgajiem piegādes noteikumiem.

Prasītāja uzskata, ka līguma izbeigšana esot pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai un tādēļ tā neesot spēkā. Atbildētāja uzskata, ka Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmā daļa neesot pārkāpta.

1. a) Par pirmo prejudiciālo jautājumu:

Prasītāja apgalvo, ka atbildētāja līgumu esot izbeigusi tikai tā iemesla dēļ, lai nepārkāptu Amerikas Savienoto Valstu noteiktās sekundārās sankcijas. Tomēr tā neesot pierādījusi, ka pirms līguma izbeigšanas no ASV būtu saņemti tieši vai netieši administratīvi vai tiesas rīkojumi. *Oberlandesgericht Köln* [Federālās zemes Augstākā tiesa Ķelnē] 2020. gada 7. februāra spriedumā [...] ir lēmusi, ka šādā situācijā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmā daļa vispār neesot piemērojama. Iesniedzējtiesas senāts nepiekrīt šim viedoklim, bet gan uzskata sekundāro sankciju esamību kā tādu par pietiekamu, jo tikai tā var tikt efektīvi īstenots ar Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmo daļu noteiktais aizliegums ievērot šādas sankcijas.

b) Par otro prejudiciālo jautājumu:

Tiesības ar iepriekšēju paziņojumu izbeigt līgumus, uz ko atsaucas atbildētāja, neparedz nosacījumu norādīt līguma izbeigšanas pamatojumu. Atbildētāja uzskata, ka Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmā daļa neko nemaina, jo attiecīgais noteikums neierobežo tās darījumdarbības brīvību jebkurā laikā izbeigt darījumu attiecības ar prasītāju **[oriģ. 6. lpp.]**. Tās iemesliem neesot nozīmes.

Šajā ziņā tā balstās uz Komisijas “Norādījumiem – Jautājumi un atbildes: Bloķēšanas statūta atjauninājumu pieņemšana” (2018. gada 7. augusts) (C/2018/5344, OV C 277 I, 7.8.2018, 4.–10. lpp.).

To 5. punktā ir noteikts:

“Vai Bloķēšanas statūts uzliek par pienākumu ES [saimnieciskās darbības subjektiem] veikt darījumus ar Irānu vai Kubu? Kādu nostāju viņiem būtu jāizvēlas starp uzskaitītajiem eksteritoriālajiem tiesību aktiem un Bloķēšanas statūtu?”

ES [saimnieciskās darbības subjekti] var brīvi veikt uzņēmējdarbību pēc saviem ieskatiem saskaņā ar ES tiesību aktiem un piemērojamiem valsts tiesību aktiem. Tas nozīmē, ka tie var brīvi izvēlēties, vai uzsākt darbību, turpināt vai pārtraukt darījumus Irānā vai Kubā, un vai iesaistīties ekonomikas nozarē, pamatojoties uz savu ekonomiskās situācijas izvērtējumu. Bloķēšanas statūts ir paredzēts tieši tam, lai nodrošinātu, ka šādus ar uzņēmējdarbību saistītus lēmumus varētu pieņemt brīvi, t. i., tie ES [saimnieciskās darbības subjektiem] netiktu uzspiesti ar uzskaitītajiem eksteritoriālajiem tiesību aktiem, kuri Savienības tiesību aktos netiek atzīti par ES [saimnieciskās darbības subjektiem] piemērojamiem.”

Vairākas Vācijas tiesas šo atbildi, līdzīgi kā atbildētāja, interpretē tādējādi, ka tā jebkurā laikā vai izmantot līgumā atrunātās tiesības ar iepriekšēju paziņojumu izbeigt līgumus, nenorādot pamatojumu. *Oberlandesgericht Köln* 2019. gada 1. oktobra lēmumā [...] skaidri ir norādījusi, ka šis līguma noteikums varot izrietēt arī no “iemesliem, kurus nosaka ASV ārpolitika”.

Iesniedzējtiesas senāts pēc Komisijas sniegtās atbildes pieļauj, ka šāda Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmās daļas interpretācija ir iespējama, tomēr šajā situācijā uzskata, ka tiesību norma tādā gadījumā nesasniedz savu mērķi. Tādēļ racionālāka šķiet interpretācija, atbilstoši kurai līguma izbeigšana, kuras galvenais iemesls ir ievērot ASV noteiktās sankcijas, ir pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai. Turpretim, ja rīcība ir balstīta vienīgi uz komerciāliem apsvērumiem, bez konkrētas saiknes ar sankcijām, tā nav pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai, jo pretējā gadījumā nekad **[oriģ. 7. lpp.]** nevarētu tikt izbeigtas darījumu attiecības ar Irānu. Šis viedoklis tiek atbalstīts Vācijas juridiskajā literatūrā [...].

Saskaņā ar šo pieeju atbildētājai izņēmuma kārtā būtu jāpaskaidro līguma izbeigšanas iemesli, bet katrā ziņā jānorāda un vajadzības gadījumā jāpierāda, ka lēmums izbeigt līgumu nav pieņemts tādēļ, ka pretējā gadījumā pastāvētu risks saskarties ar nelabvēlīgām sekām ASV tirgū. Bez šiem paskaidrojumiem nevarot izdarīt secinājumu, vai līguma izbeigšana ir pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai.

c) Par trešo prejudiciālo jautājumu

Iesniedzējtiesas senāts uzskata, ka līguma izbeigšana, kas ir pretrunā Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmajai daļai, nav spēkā. Vācijas civiltiesībās tas izrietētu no *Bürgerliches Gesetzbuch* [Vācijas Civilt kodeksa] 134. panta. Attiecīgā tiesību norma ir formulēta šādi:

Tiesisks darījums, kas ir pretrunā likumā paredzētam aizliegumam, nav spēkā, ciktāl likumā nav noteikts citādi.

Iesniedzējtiesas senāts Regulas Nr. 2271/96 5. panta 1. punktu uzskata par aizliedzošo likumu šajā izpratnē.

Tomēr Regulas Nr. 2271/96 9. pantā ir noteikts, ka katra dalībvalsts nosaka efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas, kas piemērojamas jebkura šīs regulas attiecīgā noteikuma pārkāpuma gadījumā. Vācijas Federatīvā Republika ar *Außenwirtschaftsverordnung* [Ārējās tirdzniecības un maksājumu noteikumu, turpmāk tekstā – “AWV”] 82. panta 2. punkta pirmo daļu, to skatot kopā ar *Außenwirtschaftsgesetz* [Ārējās tirdzniecības un maksājumu likuma, turpmāk tekstā – “AWG”] 19. panta 4. punkta pirmās daļas pirmo apakšpunktu un 6. punktu, ir kvalificējusi Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmās daļas pārkāpumu kā administratīvu pārkāpumu, paredzot naudas sodu līdz 500 000 EUR.

Tādēļ, ņemot vērā ekonomiskos zaudējumus, kas atbildētājam draud gadījumā, ja tai tiek bloķēta piekļuve ASV tirgum, varētu uzskatīt par nesamērīgu liegt tai izbeigt līgumattiecības ar prasītāju tā vietā, lai atbildētājam uzliktu (tikai) naudas sodu. Turklāt iesniedzējtiesas senāts attiecīgo regulu interpretē tādējādi, ka tās tiešais mērķis nav prasītājas aizsardzība. **[oriģ. 8. lpp.]**

d) Par ceturto prejudiciālo jautājumu

Ceturtais prejudiciālais jautājums ir saistīts ar iepriekš minēto.

Iesniedzējtiesas senāta izpratnē aizliegums ievērot sekundārās sankcijas rada dilemmu tādiem ES saimnieciskās darbības subjektiem kā atbildētāja, kuru aizsardzība saskaņā ar regulas preambulu ir tās mērķis. Ja šie subjekti ievēro ES tiesību aktus, tiem draud piekļuves ASV tirgum bloķēšana, ja tie ievēro sankcijas, tie pārkāpj ES tiesību aktus. Tādēļ, ņemot vērā ASV sankciju faktisko iedarbīgumu, ES tiesību aktu ievērošanas gadījumā ES saimnieciskās darbības subjektiem tādos apstākļos draud būtiski ekonomiskie zaudējumi. *Telekom* grupas apgrozījums ASV tirgū veido 50 % no tās kopējā apgrozījuma. Iesniedzējtiesas senāts uzskata, ka šo risku pietiekami nekompensē Regulas Nr. 2271/96 6. panta noteikumi par tiesībām saņemt atlīdzību. Tā tas ir arī saistībā ar Regulas Nr. 2271/96 5. panta otrajā daļā paredzēto iespēju piešķirt izņēmumus. ņemot vērā regulas mērķi nepieļaut sekundāro sankciju piemērošanu ES saimnieciskās darbības subjektiem, atļauju izdošanas noteikumiem drīzāk jābūt ierobežojošiem, tādēļ vairāki apstākļi varētu liecināt par to, ka ekonomisko zaudējumu risks vien nebūs pietiekams iemesls šādas atļaujas izdošanai. Šādos apstākļos iesniedzējtiesas senātam ir šaubas, ka tādā gadījumā, ja pastāv būtisku ekonomisko zaudējumu risks ASV tirgū, vispārējs aizliegums šķirties no – komerciālā ziņā turklāt nenozīmīga – darījumu partnera, lai novērstu šo risku, ir saderīgs ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 16. pantā aizsargāto darījumdarbības brīvību un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 52. pantā nostiprināto samērīguma principu.

2. Prejudiciālo jautājumu atbilstība pamatlietā:

Atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem ir svarīgas strīda izšķiršanai iesniedzējtiesas senātā, jo no tām ir atkarīgs, vai atbildētājas iniciētā līguma izbeigšana ar iepriekšēju paziņojumu ir vai nav spēkā. Prasītājas arī izmantotā atsauce uz Ārējās tirdzniecības un maksājumu noteikumu (AWV) 7. panta pirmo daļu nevar tikt izmantota strīda izšķiršanā. **[oriģ. 9. lpp.]**

AWV 7. panta pirmajā daļā ir paredzēts:

Aizliegts sniegt paziņojumu ārējās tirdzniecības jomā, ar kuru rezidents paziņo par dalību boikotā pret citu valsti (boikota paziņojums).

Neatkarīgi no tā, vai paziņojums par līguma izbeigšanu vispār ir boikota paziņojums šī noteikuma izpratnē, iesniedzējtiesas senāta izpratnē tā piemērošana nav plašāka par Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmās daļas piemērošanas jomu, kas nozīmē, ka gadījumā, ja saskaņā ar Regulas Nr. 2271/96 5. panta pirmo daļu atbildētājas iniciētā līguma izbeigšana ar iepriekšēju paziņojumu ir spēkā, tā nav pretrunā arī AWV 7. panta pirmajai daļai.

Lauenstein

Dr. Büßer

Dr. Brauer

*Oberlandesgericht
priekšsēdētājs*

*Oberlandesgericht
tiesnesis*

*Oberlandesgericht
tiesnesis*